

КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЛУЦЕНКО ЄВГЕНІЯ ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 378.013:005.95/.96(043.5)

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ОРГАНІЗАЦІЙ
ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ФУНКЦІЙ ФАСИЛІТАТОРА
У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Запоріжжя – 2020

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Класичному приватному університеті, м. Запоріжжя.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор
СУЩЕНКО Андрій Віталійович,
Класичний приватний університет, м. Запоріжжя,
завідувач кафедри освіти
та управління навчальним закладом.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, доцент
СОРОКА Ольга Вікторівна,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль,
доцент кафедри соціальної педагогіки
і соціальної роботи;

кандидат педагогічних наук, доцент
ПОПОВА Ганна Василівна,
Донбаський державний педагогічний університет,
м. Слов'янськ,
доцент кафедри менеджменту, заступник декана
факультету гуманітарної та економічної освіти.

Захист відбудеться «28» грудня 2020 р. о 10⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 17.127.04 у Класичному приватному університеті за адресою: 69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70 б, ауд. 222.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Класичного приватного університету за адресою: 69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70 б, ауд. 114.

Автореферат розісланий «27 листопада» 2020 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. І. Облес

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Найважливішим завданням національної університетської освіти України 20-х рр. ХХІ ст. є утвердження компетентнісно зорієнтованої педагогічної парадигми через упредметнення та об'єктивацію досить якісно відпрацьованої на сьогодні нормативної бази. Своїм змістом Національна рамка кваліфікацій (2011 р.), Закони України «Про вищу освіту» (2014 р. зі змінами) «Про освіту» (2017 р.), «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року», інші державні документи найвищого ґатунку підкреслюють, що метою вищої освіти є здобуття особою високого рівня професійних, дослідницьких, творчих або загальних компетентностей, які визначають здатність особи до успішної самореалізації як у межах здобутого фаху, так і в житті в цілому. При цьому на топові позиції виходять так звані Soft skills (у перекл. з англ. – гнучкі або м'які навички) – важливі екстрапрофесійні персональні характеристики, які надають змогу підвищити продуктивність будь-якої виробничої активності, посилити ринкову конкурентоспроможність фахівців різних галузей, зокрема й менеджерів організацій – осіб, традиційною функцією яких якраз і є управління людьми та виробничими процесами в організаціях.

Їх підготовка в умовах європейської інтеграції університетської освіти, намагання перенести кращі зразки західної школи підготовки менеджерів (І. Адісес, Д. Канеман, Р. Кійосаки, Д. Максвелл та ін.), вимагає корекції та «інвентаризації» традиційних форм, методів і засобів навчання, посилення ролі менеджменту недирективного типу, в якому дедалі більшого значення набуває фасилітаторська функція, адже саме її реалізація забезпечує становлення високої корпоративної культури організацій, створює позитивний вплив на міжособистісну взаємодію та успішне вирішення конфліктів в ній.

На шляху до такої цілі українськими науковцями створено міцні теоретико-методичні основи, зокрема в аспекті побудови загальної методології освіти і професійної підготовки фахівців різних галузей (В. Андрущенко, С. Гончаренко, О. Дубасенюк, В. Кремень, В. Луговий, П. Саух, О. Романовський, Л. Товажнянський та ін.) а також теорії організації навчального процесу в закладах вищої освіти (А. Вербицький, Р. Гуревич, Н. Ничкало, О. Савченко, С. Сисоєва, Т. Сущенко та ін.).

Українськими представниками психологічної науки проаналізовано сам феномен фасилітації, особливості формування здатності до фасилітаційних впливів у майбутніх психологів, методики діагностики фасилітації майбутніх педагогів та психологів (С. Березка, О. Галіцян, М. Казанжи, О. Кондрашихіна, Л. Петровська, Т. Сорочан та ін.).

Широкий спектр досліджень було проведено з проблеми педагогічної фасилітації, зокрема, розкрито її особливості, зміст, структуру, методи й прийоми застосування в процесі підготовки вчителів та педагогів вищої школи. (Г. Волошко, Є. Врублевська, О. Димова, І. Жижина, І. Кубарева, М. Поліщук-Ба, О. Фісун, С. Хілько, К. Шевченко та ін.). Зміст методів і технік фасилітаційного впливу та їх застосування в процесі професійної підготовки фахівців розглядали С. Березка,

Є. Борисенко, Г. Волошко, Є. Врублевська, О. Галіцан, О. Дімова, Р. Дімухаметов, І. Жижина, С. Кейнер, Н. Кошечко, Л. Куликова, В. Плющ, Н. Трамбовецький, О. Фісун, С. Хілько та ін.

Наукову проблему професійної підготовки майбутніх менеджерів розробляли Ю. Атаманчук, Л. Бондарева, О. Велкова, Л. Володарська-Зола, Є. Воробйова, М. Горбунов, Н. Добровольська, А. Клімова, Л. Мороз, Г. Попова, О. Пшенична, О. Романовський, О. Сорока, С. Тарасова, В. Хоменко, В. Шаполова, О. Яценко та ін. Ними визначено психологічні умови підготовки майбутніх менеджерів до управління змінами в організації, розроблено організаційно-педагогічні засади використання активних методів навчання, формування в майбутніх менеджерів професійної відповідальності та готовності до управлінської діяльності, особливості їхньої підготовки до застосування інформаційних технологій тощо.

Утім, аналіз освітніх програм провідних університетів країни, державних стандартів зі спеціальності 073 Менеджмент, наукових робіт з теорії і практики підготовки майбутніх менеджерів організацій, показав, що в них має місце низка суперечностей, зокрема:

- між якісно-специфічною креативною природою менеджменту, в якій важливою сучасною «опцією» виступає здатність до фасилітації та традиційними знаннєво-репродуктивними способами професійної підготовки фахівців, в яких культивуються суб'єкт-об'єктні відносини між учасниками педагогічного процесу;

- необхідністю введення в зміст професійної підготовки майбутніх менеджерів зразків професійної діяльності, моделювання управлінських ситуацій, в яких фасилітація постає як ключовий акт мобілізації колективних зусиль організації та реальною практикою цієї підготовки в закладах вищої освіти, побудованою за предметно-функціональним принципом;

- фасилітаційним потенціалом управлінських функцій менеджера та відсутністю науково обґрунтованої системи підготовки майбутніх менеджерів до реалізації фасилітаторської функції в професійній діяльності.

Завдяки прийняттю Державного стандарту вищої освіти спеціальності 073 Менеджмент визначено та систематизовано характеристики процесу професійної підготовки майбутніх менеджерів на основі компетентнісного підходу, загальні та професійні компетентності майбутніх менеджерів визначено як дидактичний об'єкт їхньої професійної підготовки. На часі саме змістовий аспект модернізації професійної підготовки майбутніх менеджерів, який базується на інтеграції компетентностей та пов'язаний з реалізацією майбутніми менеджерами фасилітаторської функції в професійній діяльності. Проте відсутні дослідження, пов'язані з формуванням здатності майбутнього менеджера здійснювати фасилітаційний вплив, з формуванням його готовності до реалізації фасилітаторської функції у професійній діяльності.

Наявність зазначених суперечностей, соціальної потреби в їх вирішенні, а також недостатня розробленість відповідної проблематики у наукових дослідженнях зумовили вибір теми дисертації: *«Підготовка майбутніх менеджерів організацій до реалізації функцій фасилітатора у професійній діяльності»*.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана в межах науково-дослідної роботи кафедри освіти та управління навчальним закладом Класичного приватного університету «Роль творчої особистості в історії та теорії педагогіки» (номер державної реєстрації 0114U006397), одним із виконавців якої є здобувач.

Тему дисертації затверджено вченою радою Класичного приватного університету (протокол № 1 від 31.08.2016).

Мета й завдання дослідження. *Метою дослідження* є обґрунтування й розробка організаційно-педагогічних умов підготовки майбутніх менеджерів організацій до реалізації фасилітаторської функції у професійній діяльності.

Для досягнення цієї мети поставлено такі *завдання*:

- з'ясувати стан розробленості проблеми підготовки майбутніх менеджерів до реалізації фасилітаторської функції у професійній діяльності в педагогічній теорії та практиці діяльності закладів вищої освіти України;

- обґрунтувати фасилітаційний підхід до професійної підготовки майбутніх менеджерів;

- розробити структурно-функціональну модель підготовки майбутніх менеджерів організацій до реалізації функцій фасилітатора у професійній діяльності, ядром якої є організаційно-педагогічні умови цієї підготовки;

- експериментально перевірити ефективність розроблених організаційно-педагогічних умов підготовки майбутніх менеджерів організацій до реалізації функцій фасилітатора у професійній діяльності.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх менеджерів у закладах вищої освіти.

Предмет дослідження – організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх менеджерів організацій до реалізації функцій фасилітатора у професійній діяльності.

Методи дослідження. Досягненню мети й вирішенню поставлених завдань сприяло використання комплексу методів дослідження:

- *теоретичних*: теоретичний аналіз, синтез і систематизація наукової літератури з менеджменту та управління, педагогіки вищої школи, філософії освіти, психології, професійної й загальної педагогіки, навчально-методичних, словникових та інструктивно-нормативних видань, інформаційних ресурсів мережі Інтернет – для з'ясування стану професійної підготовки майбутніх менеджерів у закладах вищої освіти, визначення понятійно-категоріального апарату, вибору перспективних ідей, що становлять теоретичний, методологічний і методичний базис розробки фасилітаційного підходу до цієї підготовки;

- *емпіричних*: бесіди, опитування, включене та непряме спостереження за навчальною діяльністю менеджерів спеціальності 073 Менеджмент – для з'ясування процесуальних характеристик підготовки майбутніх менеджерів до професійної діяльності; педагогічний експеримент – для підтвердження ефективності розробленої структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх менеджерів до реалізації фасилітаторської функції; анкетування менеджерів, викладачів і студентів

з метою виявлення й упорядкування найбільш важливих ознак менеджера-фасилітатора та викладача-фасилітатора; тестування знань, узагальнення незалежних характеристик квазіпрофесійної діяльності, використання тестів-опитувальників на репрезентативних вибірках майбутніх менеджерів – для стандартизації та встановлення валідності окремих інструментів методики оцінювання готовності майбутніх менеджерів до реалізації фасилітаторської функції;

– *статистичних*: непараметричний критерій хі-квадрат.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

уперше:

– обґрунтовано організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх менеджерів організацій до реалізації функцій фасилітатора у професійній діяльності: формування позитивної мотивації та пізнавального інтересу майбутніх менеджерів до реалізації фасилітаторської функції у професійній діяльності; створення особливого освітнього середовища, насиченого використанням специфічних методів фасилітатора, інтенсивною тренінговою груповою роботою майбутніх менеджерів, навчанням у контексті майбутньої професії; забезпечення високої особистісно-професійної готовності викладачів фахових дисциплін до активної взаємодії зі студентами як експерта, «тренера», консультанта, фасилітатора;

– розроблено структурно-функціональну модель підготовки майбутніх менеджерів організацій до реалізації функцій фасилітатора у професійній діяльності, яка відображає взаємозв'язок підструктурних блоків: методологічного, цільового, технологічного та контрольного-діагностичного, – а функціонування моделі передбачає формування компонентів інтегративної професійної компетентності майбутнього менеджера (мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, емоційно-інтелектуальний), пов'язаних з реалізацією фасилітаторської функції й забезпечує розвиток у майбутніх менеджерів професійної позиції, спрямованості та готовності до професійної діяльності;

удосконалено:

– основні характеристики та особливості застосування фасилітаційного підходу до професійної підготовки майбутніх менеджерів, який полягає у: стимулюванні процесу розумової діяльності студентів у команді або індивідуально на вирішення контекстних завдань проблемного характеру; спрямуванні навчання на формування підтримувального та мотиваційного потенціалу менеджера та здатність приймати рішення в змодельованій контекстній ситуації через поєднання форм і методів активного навчання з методами й техніками фасилітації;

– понятійний конструкт «готовність майбутніх менеджерів організацій до реалізації функцій фасилітатора» як один з важливих результатів професійної освіти, що відтворює достатній та високий рівні здатності випускників спеціальності 073 Менеджмент до забезпечення якісного впливу на свідомість та поведінку суб'єктів виробничої діяльності, для якої характерна перманентна мотиваційна, координуюча та мобілізуюча підтримка як окремих індивідів, так і їх груп;

набули подальшого розвитку:

– теоретико-методичні уявлення про фасилітаційний підхід, який визначається такими положеннями: виникнення нової інтегративної здатності майбутніх менеджерів до реалізації фасилітаторської функції в результаті поєднання раніше не пов'язаних між собою якостей на основі послідовного застосування викладачами методів фасилітації; неухильне дотримання принципу єдності загального й професійного розвитку особистості; формування та розвиток професійних компетентностей студентів на основі введення метадисциплінарних тем; доцільне застосування й поєднання методів фасилітації у процесі вивчення фахових дисциплін на основі механізму інтеграції.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що розроблено та впроваджено в підготовку майбутніх менеджерів організацій:

– оновлені навчально-методичні комплекси дисциплін, зокрема зміст метадисциплінарних тем («Фасилітаторська функція менеджера», «Методи фасилітації в менеджменті», «Фасилітаційні основи спілкування і керівництва групою», «Фасилітаторські технології в бізнесі»);

– практичні рекомендації щодо використання інтерактивних і контекстних технологій у викладанні дисциплін «Менеджмент і адміністрування: теорія організацій, менеджмент», «Психологія менеджменту», «Самоменеджмент і адміністративний менеджмент», «Управління персоналом», «Організація діяльності підприємств», «Організаційна поведінка», «Управління інноваціями»;

– організаційні та методичні установки щодо: квазіпрофесійного моделювання управлінських ситуацій з поєднанням форм і методів активного навчання та методів і технік фасилітації; системи заходів зі створення особливого освітнього середовища, насиченого використанням специфічних методів фасилітатора, інтенсивною тренінговою груповою роботою майбутніх менеджерів, навчанням у контексті майбутньої професії.

Матеріали дослідження можуть бути використані в навчально-виховному процесі закладів вищої освіти, у яких здійснюється професійна підготовка майбутніх менеджерів. Основні положення та результати дослідження впроваджено в навчально-виховний процес Університету імені Альфреда Нобеля (довідка № 04-05/12 від 27.05.2020), Класичного приватного університету (довідка № 805 від 18.06.2020), Запорізького національного університету (довідка № 133/01.01-13 від 29.06.2020), Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (довідка № 01-22/20 від 24.06.2020).

Апробація результатів дослідження. Матеріали дослідження обговорювалися на науково-практичних конференціях, зокрема:

– *міжнародних*: «Психологія і педагогіка на сучасному етапі розвитку наук : актуальні питання теорії і практики» (м. Одеса, 2019 р.); «Problems of implementation of science into practice» (м. Осло, Норвегія, 2020 р.); «Філософсько-світоглядні та культурологічні контексти неперервної освіти» (м. Дніпро, 2020 р.); «Педагогіка та психологія: виклики і сьогодення» (м. Київ, 2020 р.);

– *всеукраїнських*: «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку» (м. Переяслав, 2020 р.); «Актуальні проблеми реформування системи виховання та освіти в Україні» (м. Львів, 2020 р.).

Публікації. Основні наукові положення й результати дослідження відображено в 12 публікаціях, з них: 6 – статті в наукових фахових виданнях України, 6 – матеріали конференцій.

Структура й обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації – 212 сторінок, з них основного тексту – 161 сторінка. Робота містить 15 таблиць та 8 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми; визначено мету та завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження; розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів; наведено відомості про апробацію й упровадження результатів, структуру дисертації.

У **першому розділі** – *«Теоретичні засади підготовки майбутніх менеджерів організацій до реалізації функцій фасилітатора у професійній діяльності»* – висвітлено сучасний стан і особливості професійної підготовки майбутніх менеджерів у закладах вищої освіти; обґрунтовано фасилітаційний підхід та концептуальні основи їх підготовки до реалізації функцій фасилітатора у професійній діяльності.

Для сучасної професійної підготовки майбутніх менеджерів у закладах вищої освіти характерні імплементація Законів України «Про освіту» (2017 р.) та «Про вищу освіту» (2014 р.), упровадження новітнього Стандарту вищої освіти фахівців спеціальності 073 Менеджмент з орієнтацією на розширення соціокультурного середовища діяльності майбутнього менеджера, на підготовку фахівців у контексті майбутньої професії шляхом застосування компетентнісного підходу зі зростанням ваги практичної складової навчання та орієнтацією на програмні результати освіти.

Проте реалізація інституційного та структурного аспектів модернізації професійної підготовки майбутніх менеджерів у закладах вищої освіти України випереджає реалізацію її змістового й методичного наповнення, що знаходить своє вираження в практиці підготовки фахівців за предметно-функціональним принципом, домінуванням традиційних знаннево-репродуктивних способів професійної підготовки менеджерів, у яких культивуються суб'єкт-об'єктні відносини між учасниками педагогічного процесу. Такий стан підготовки менеджерів не відповідає викликам сьогодення, адже сучасному менеджеру доводиться здійснювати професійну діяльність в умовах невизначеності й мінливості, забезпечуючи стабільність організації та ефективно її функціонування. Крім того, він повинен бути фасилітатором, уміти надихнути та організувати команду на творче вирішення завдань і проблем, що стоять перед організацією. Цілеспрямована, науково обґрунтована підготовка майбутніх менеджерів

організацій до реалізації функцій фасилітатора у професійній діяльності є одним із шляхів формування менеджера нового типу, який відповідає викликам часу.

Вивчення класифікацій функцій менеджера (А. Файоль, А. Мардас, О. Мардас, О. Капітанець, А. Карпов та ін.) та практики його професійної діяльності дало підстави зробити висновок, що фасилітаторська функція менеджера вимагає свого обґрунтування та формування у процесі професійної підготовки майбутніх менеджерів. Дано визначення фасилітаторської функції менеджера як синтетичної, що містить індивідуальне виконання функцій мотивування, підтримки працівників у прийнятті рішення, забезпечення психологічно комфортної комунікації, недиригентного управління персоналом, дисциплінарного контролю на основі взаємоповаги, делікатного виховання та арбітражу, психотерапевтичної, так і поєднання цих функцій у командній роботі із застосуванням методів і технік фасилітації.

Визначено готовність майбутніх менеджерів організацій до реалізації функцій фасилітатора як один з важливих результатів професійної освіти, що відтворює достатній та високий рівні здатності випускників спеціальності 073 Менеджмент до забезпечення якісного впливу на свідомість та поведінку суб'єктів виробничої діяльності, для якої характерна перманентна мотиваційна, координуюча та мобілізуюча підтримка як окремих індивідів, так і їх груп.

Вивчення світового досвіду професійної підготовки майбутніх менеджерів у закладах вищої освіти США, Німеччини, Великобританії, Японії показало, що характерними тенденціями розвитку системи підготовки менеджерів у провідних країнах світу є таке: диверсифікація цієї системи підготовки, яка виражається у виникненні різних структур усередині й поза системою освіти; посилення конкуренції організаційних структур, які реалізують підготовку менеджерів, що приводить до підвищення якості підготовки; зростання варіативності й диференціації професійної підготовки менеджерів; розширення діапазону навчальних дисциплін, практик, методів навчання; зростання наступності та взаємозв'язку системи підготовки менеджерів з наукою й виробництвом, інтернаціоналізація та глобалізація підготовки менеджерів вищої ланки.

Обґрунтовано фасилітаційний підхід до професійної підготовки майбутніх менеджерів, в основі якого лежать розуміння змісту та структури фасилітації у вищій школі й особливостей її застосування в підготовці фахівців, методи та техніки фасилітації. Застосування методів фасилітації під час вивчення фахових дисциплін у процесі професійної підготовки майбутніх менеджерів визначається інтегративним характером нормативно заданих компетентностей, які необхідно сформулювати під час цієї підготовки. Фасилітаційний підхід до професійної підготовки майбутніх менеджерів розглянуто з міждисциплінарних позицій і визначено такими положеннями: виникнення нової інтегративної здатності майбутніх менеджерів до реалізації фасилітаторської функції в результаті поєднання раніше не пов'язаних між собою якостей на основі послідовного застосування викладачами методів фасилітації; неухильне дотримання принципу єдності загального й професійного

розвитку особистості; формування та розвиток професійних компетентностей студентів на основі введення метадисциплінарних тем; доцільне застосування й поєднання методів фасилітації у процесі вивчення фахових дисциплін на основі механізму інтеграції. Застосування фасилітаційного підходу до професійної підготовки майбутніх менеджерів має два рівні: рівень діяльності викладача, який застосовує методи фасилітації з метою формування загальних і фахових компетентностей студентів; рівень діяльності студента, для якого оволодіння методами фасилітації означає формування здатностей вирішувати професійні проблеми завдяки злагодженій творчій командній роботі. Потрібно враховувати у процесі підготовки майбутніх менеджерів до реалізації фасилітаторської функції, що формовані фасилітаційні знання, уміння, здатності будуть менш стійкими, залишаючись фасилітаційним потенціалом особистості майбутнього менеджера без усвідомленої, цілеспрямованої фасилітаторської діяльності.

Концептуальні засади підготовки майбутніх менеджерів до реалізації фасилітаторської функції у професійній діяльності мають чотирирівневу ієрархічну структуру, що включає:

- на рівні філософської методології – сучасну філософську теорію пізнання, загальні принципи пізнання;

- на рівні загальнонаукової методології – логіку науки та її категоріальний апарат (аналіз і синтез, абстрагування й узагальнення, індукція та дедукція, пояснення й розуміння, моделювання); системний підхід;

- на рівні конкретнонаукової методології – основні положення теорії множинного інтелекту Г. Гарднера; теорію емоційного інтелекту; дидактичні принципи науковості, наочності, системності й систематичності, наступності, пізнавальної активності, зв'язку навчання із життям; компетентнісний, індивідуально-особистісний, фасилітаційний, технологічний та контекстний підходи;

- на методичному рівні методології – інтегративний і ситуативний підходи, ідеї організації самостійної пізнавальної діяльності, комплекс методів фасилітації.

У **другому розділі** – *«Методичні засади підготовки майбутніх менеджерів організацій до реалізації фасилітаторської функції у професійній діяльності»* – обґрунтовано організаційно-педагогічні умови та структурно-функціональну модель підготовки майбутніх менеджерів організацій до реалізації функцій фасилітатора у професійній діяльності, а також забезпечено спрямованість змісту фахових дисциплін на таку підготовку майбутніх менеджерів.

Розроблено організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх менеджерів до реалізації фасилітаторської функції: формування позитивної мотивації та пізнавального інтересу майбутніх менеджерів до реалізації фасилітаторської функції у професійній діяльності; створення особливого освітнього середовища, насиченого використанням специфічних методів фасилітатора, інтенсивною тренінговою груповою роботою майбутніх менеджерів, навчанням у контексті майбутньої професії; забезпечення високої особистісно-професійної готовності викладачів

фахових дисциплін до активної взаємодії зі студентами в ролі експерта, «тренера», консультанта, фасилітатора. Реалізація цих організаційно-педагогічних умов забезпечує не лише формування виділених здатностей та досягнення програмних результатів навчання, а й стимулює підвищення мотивації студентів до навчання, розвитку їхнього інтелектуального потенціалу, створення безпечного психологічного простору, опанування майбутніми менеджерами здатності до застосування нових технологій у бізнесі, підвищення ефективності їхньої як навчальної, так і професійної діяльності.

Перша організаційно-педагогічна умова у процесі навчання майбутніх менеджерів забезпечена освітнім середовищем у закладі вищої освіти, орієнтованим на формування фасилітаторської функції; відповідною організацією освітнього процесу; методичною системою підготовки майбутніх менеджерів (використання методів фасилітації, інноваційних форм і засобів навчання; професійна спрямованість навчальної діяльності); прикладами особистостей викладачів-фасилітаторів, їх суб'єкт-суб'єктивним ставленням до студентів, високим рівнем професійності.

Друга організаційно-педагогічна умова забезпечена введенням у навчальний процес спеціальних методів фасилітації, таких як Future Search («Пошук майбутнього»), Work Out («Вихід за рамки»), Brainstorming («Мозковий штурм»), Polarization of opinion («Поляризація думок»), Open Space («Відкритий простір») тощо. Було здійснено поєднання методів фасилітації з активними методами навчально-пізнавальної діяльності студентів: роботу в малих групах, дискусію, «мозковий штурм», аналіз конкретних ситуацій, інсценізацію, презентацію, роботу над проектами, метаплан, рольові та ділові ігри, кейси тощо. Зокрема, під час вивчення фахових дисциплін викладачі практикували ділові, організаційно-діяльнісні, імітаційні, рольові ігри, у ході яких застосовували ігрові ситуації, ролі, реконструкції реальних подій, спрямовані на набуття майбутніми менеджерами нового досвіду застосування методів і прийомів фасилітації. Рейтингові методи, відповідно до їхньої спрямованості на досягнення ефекту змагальності, коригування потреби досягнення, застосовують викладачі фахових дисциплін спорадично, за потреби, у поєднанні з такими методами фасилітації, як «Поляризація думок» та «Відкритий простір». Застосування тренінгових методів зумовлене їхньою спрямованістю на стимулювальний, коригуючий, розвивальний вплив на особистість та формування низки фасилітаторських умінь і навичок майбутніх менеджерів.

Третя організаційно-педагогічна умова виділяє ключову роль викладача у процесі підготовки майбутніх менеджерів до реалізації фасилітаторської функції. Для оволодіння поєднанням методів фасилітації та методів активного навчання необхідний достатній рівень розвитку таких якостей викладача, як емпатія, рефлексія, лідерство й комунікативність. Викладачі застосовували такі прийоми та техніки фасилітаційного спілкування, як повага й позитивне сприйняття студента як особистості, уміння адаптувати методи фасилітації до особливостей навчальної

групи, здатність до ефективного міжособистісного спілкування та вміння управляти групою, виявлення педагогічного такту, створення ситуацій успіху.

Організовано й проведено низку занять з викладачами фахових дисциплін спеціальності 073 Менеджмент Класичного приватного університету, на яких вони були ознайомлені зі змістом основних фасилітаційних понять, методикою застосування методів і технік фасилітації в навчальному процесі в поєднанні з формами й методами активного навчання. Індивідуально з викладачами окремих дисциплін обговорювали можливість введення метадисциплінарних тем та методика їх вивчення.

Аналіз теорії і практики підготовки майбутніх менеджерів показав, що в ній має місце невідповідність між нормативним і теоретико-методичним обґрунтуванням цього процесу. На часі саме змістовий аспект модернізації, який є визначальним для якості підготовки майбутніх менеджерів. У зв'язку із цим виділено перелік дисциплін, у межах вивчення яких відбувалося найбільш інтенсивне цілеспрямоване формування готовності майбутніх менеджерів до реалізації фасилітаторської функції: «Самоменеджмент і адміністративний менеджмент»; «Управління персоналом»; «Організація діяльності підприємств»; «Організаційна поведінка»; «Управління інноваціями»; «Психологія менеджменту». До змісту цих дисциплін шляхом впровадження метадисциплінарних тем було введено фасилітаційний знаннєвий компонент (поняття про фасилітацію та фасилітаційну функцію, спеціальні фасилітаційні методи), компонент фасилітаційних умінь і спеціальних фасилітаційних методик. Дано визначення метадисциплінарної теми як цілісного освітнього середовища, що забезпечує формування певних фасилітаційних якостей майбутніх менеджерів і підготовку їх до майбутньої практичної діяльності. У метадисциплінарній темі здійснюється інтеграція формування професійних компетентностей майбутніх менеджерів на фасилітаційній основі зі змістом навчальної дисципліни. Введення в освітнє середовище інтегрованих метадисциплінарних тем сприяє цілісному розвитку особистості майбутнього менеджера, поєднанню форм, методів і засобів навчання з фасилітаційними методами й техніками, перегляду стилю та методів спілкування в процесі вивчення дисципліни.

Розроблено структурно-функціональну модель професійної підготовки майбутніх менеджерів до реалізації фасилітаторської функції (рис. 1), яка відображає взаємозв'язок підструктурних блоків: методологічного, цільового, технологічного та контрольного-діагностичного, – функціонування моделі передбачає формування компонентів інтегративної професійної компетентності майбутнього менеджера (мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, емоційно-інтелектуальний), пов'язаних з реалізацією фасилітаторської функції, і забезпечує розвиток у майбутніх менеджерів професійної позиції, спрямованості та готовності до професійної діяльності. Ядром структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх менеджерів до виконання фасилітаторської функції у процесі професійної діяльності постали організаційно-педагогічні умови цієї підготовки.

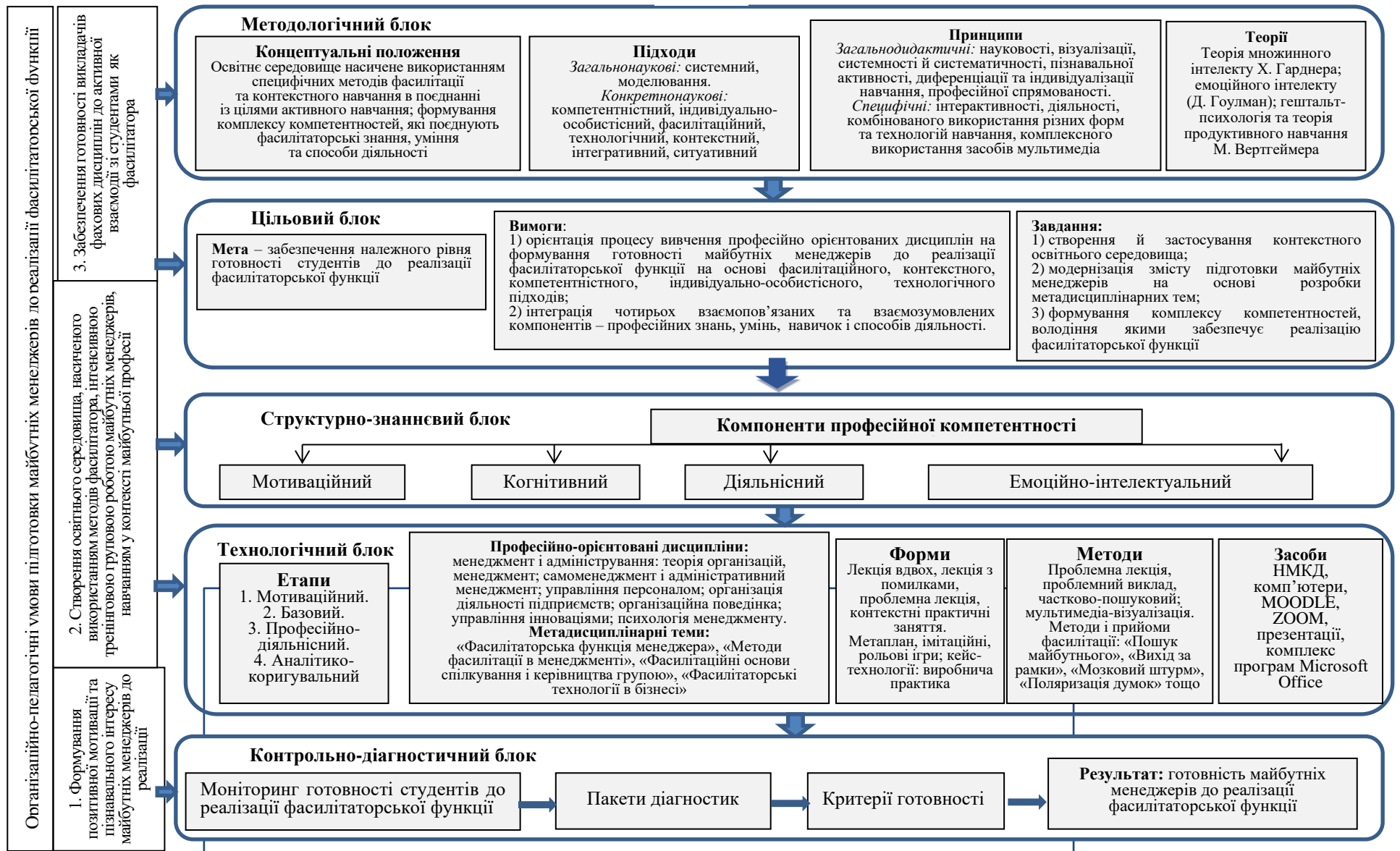

Рис. 1. Структурно-функціональна модель підготовки майбутніх менеджерів до реалізації фасилітаторської функції

У **третьому розділі** – «Перевірка ефективності організаційно-педагогічних умов підготовки майбутніх менеджерів організації до реалізації функцій фасилітатора у професійній діяльності» – розглянуто організацію й результати експериментальної перевірки ефективності організаційно-педагогічних умов підготовки майбутніх менеджерів організації до реалізації функцій фасилітатора у професійній діяльності.

Педагогічний експеримент проведено в три етапи: *констатувальний, дослідницький та контрольний*.

Змістом першого, констатувального етапу, який тривав упродовж 2016–2017 рр., було вивчення сучасного стану й перспектив розвитку процесу підготовки майбутніх менеджерів до реалізації фасилітаторської функції у професійній діяльності та визначення вихідного рівня цієї підготовки. Із цією метою визначено проблему, мету та зміст дослідно-експериментального дослідження, здійснено вибір експериментальної й контрольної груп, розроблено критерії та показники сформованих рівнів готовності майбутніх менеджерів до реалізації фасилітаторської функції, діагностичні засоби для перевірки ефективності розроблених заходів впливу на студентів.

На цьому етапі експерименту в дослідженні взяли участь студенти спеціальності 073 Менеджмент Університету імені Альфреда Нобеля (26 осіб), Класичного приватного університету (28 осіб), Запорізького національного університету (29 осіб), Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (24 особи), усього 107 студентів цієї спеціальності, а також як експерти були залучені 11 викладачів, які викладали фахові дисципліни для студентів цієї спеціальності в Класичному приватному університеті та Запорізькому національному університеті.

На другому, дослідницькому етапі, який тривав з 2017 р. до кінця 2019 р., проведено формувальний педагогічний експеримент з перевірки ефективності розробленої структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх менеджерів до реалізації фасилітаторської функції, змістовим ядром якої слугували організаційно-педагогічні умови цієї підготовки. Вибір експериментальної та контрольної груп зумовлений приблизною їх рівністю за наповнюваністю та успішністю студентів.

Розробка діагностичного інструментарію ґрунтувалася на працях О.Галіцян, Т.Ільїної, М.Казанжи, М.Мазур, А.Усової та ін. У контексті цього дослідження особливе значення мали розвідки, присвячені діяльності викладача-фасилітатора та діагностичним процедурам, пов'язаним з ефективністю фасилітаційних впливів.

Виділено мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, емоційно-інтелектуальний компоненти готовності майбутніх менеджерів до реалізації фасилітаторської функції у професійній діяльності. Відповідно до визначених компонентів виділено й однойменні критерії рівнів сформованості цієї готовності.

Для визначення рівня розвитку мотиваційного компонента готовності майбутніх менеджерів до реалізації фасилітаторської функції використано адаптовану методичку І.Домбровської «Мотивація навчальної діяльності: рівні і типи», а також додатково було використано опитувальник Т.Ільїної «Вивчення мотивації навчання у закладі вищої освіти». Рівень розвитку діяльнісного та когнітивного компонентів визначено шляхом обчислення діяльнісного K_d і когнітивного K_k коефіцієнтів за авторською методикою.

Діагностика рівня розвитку емоційно-інтелектуального компонента готовності ґрунтувалася на адаптованій методиці визначення рівня розвитку емоційного інтелекту Н. Холла з розрахунком емоційно-інтелектуального коефіцієнта K_e .

Контрольна група, до складу якої входили майбутні менеджери Запорізького національного університету (56 студентів), навчалася за традиційною методикою. Експериментальна група, до складу якої входило 60 студентів Класичного приватного університету, здійснювала навчання згідно зі структурно-функціональною моделлю підготовки майбутніх менеджерів до реалізації фасилітаторської функції.

Третій етап експерименту, який проведено у 2020 р., полягав в аналізі отриманих експериментальних результатів, їхньому порівнянні з метою й завданнями дослідження. Проведено обробку результатів дослідження із застосуванням методів математичної статистики (непараметричний критерій χ^2).

Результати педагогічного експерименту (табл. 1) підтвердили ефективність розробленої структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх менеджерів до реалізації фасилітаторської функції та організаційно-педагогічних умов цієї підготовки, які є ядром моделі. Так, на 35,0% зріс відсоток студентів експериментальної групи, які досягли високого рівня готовності до реалізації фасилітаторської функції, на 36,7% – відсоток студентів цієї групи, що досягли достатнього рівня готовності, тоді як для контрольної групи зростання відсотка студентів, що досягли високого й достатнього рівнів готовності, становило, відповідно, 16,1% та 30,5%.

Таблиця 1

Досягнення студентами рівнів готовності майбутніх менеджерів до реалізації фасилітаторської функції (інтегральний показник)

Рівні готовності	Контрольна група (констатувальний етап)		Експериментальна група (констатувальний етап)		Контрольна група (контрольний етап)		Експериментальна група (контрольний етап)	
	%	К-сть	%	К-сть	%	К-сть	%	К-сть
Низький	76,9	43	78,3	47	5,4	3	0	0
Середній	16,1	9	16,7	10	41,1	23	23,3	14
Достатній	7,0	4	5,0	3	37,5	21	41,7	25
Високий	0	0	0	0	16,1	9	35,0	21

На підставі порівняння значення статистики критерію $T=9,22$ (для ступеня вільності $\nu=2$ при рівні значущості $\alpha=0,05$), яке більше від критичного значення статистики $T_{кр}=5,99$, зроблено висновок, що відмінності в розподілі студентів експериментальної та контрольної груп за рівнями готовності до реалізації фасилітаторської функції за інтегральним показником на контрольному етапі експерименту є суттєвими.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретико-методичне обґрунтування та авторське вирішення наукової проблеми підготовки майбутніх менеджерів організацій до реалізації функцій фасилітатора у професійній діяльності. Узагальнення результатів проведеного дослідження є підставою для таких висновків.

1. Аналіз розробленості в науковій теорії проблеми підготовки майбутніх менеджерів організацій до реалізації функцій фасилітатора у професійній діяльності, узагальнення досвіду їхньої професійної підготовки в Україні та найбільш економічно розвинених країнах світу, а також опрацювання нормативних документів, що визначають зміст цієї підготовки, засвідчили актуальність окресленої проблеми, проте виявили відсутність її системних досліджень, невідповідність між нормативним і теоретико-методичним обґрунтуванням цього процесу.

Для сучасного стану професійної підготовки майбутніх менеджерів у закладах вищої освіти характерні імплементація Законів України «Про освіту» (2017 р.) та «Про вищу освіту» (2014 р.), упровадженням новітнього Стандарту вищої освіти фахівців спеціальності 073 Менеджмент з орієнтацією на розширення соціокультурного середовища діяльності майбутнього менеджера, на підготовку фахівців у контексті майбутньої професії шляхом застосування компетентнісного підходу зі зростанням ваги практичної підготовки та орієнтацією на програмні результати навчання. Проте реалізація інституційного та структурного аспектів модернізації професійної підготовки майбутніх менеджерів у закладах вищої освіти України випереджає реалізацію її змістового та методичного наповнення, що знаходить своє вираження у практиці підготовки фахівців за предметно-функціональним принципом, домінуванні традиційних знаннево-репродуктивних способів професійної підготовки менеджерів, в яких культивуються суб'єкт-об'єктні відносини між учасниками педагогічного процесу. Незважаючи на численні дослідження різних аспектів професійної підготовки майбутніх менеджерів, значну кількість розроблених у психології та педагогіці методів і технологій фасилітації, зростання потреби суспільства в менеджерах, здатних до фасилітаційного впливу, відсутні дослідження, пов'язані з формуванням їхньої готовності до реалізації фасилітаторської функції у професійній діяльності.

2. Визначено готовність майбутніх менеджерів організацій до реалізації функцій фасилітатора як один з важливих результатів професійної освіти, що відтворює достатній та високий рівні здатності випускників спеціальності 073 Менеджмент до забезпечення якісного впливу на свідомість і поведінку суб'єктів виробничої діяльності, для якого характерна перманентна мотиваційна, координуюча та мобілізуюча підтримка як окремих індивідів, так і їх груп. Охарактеризовано фасилітаторську функцію менеджера як синтетичну, що містить як індивідуальне виконання функцій мотивування, підтримки працівників у прийнятті рішення, забезпечення психологічно комфортної комунікації, недирективного управління персоналом, дисциплінарного контролю на основі взаємоповаги, делікатного виховання та арбітражу, психотерапевтичної, так і поєднання цих функцій у командній роботі із застосуванням методів та технік фасилітації. Інтегровано поєднуючи класичні риси відомих функцій менеджменту, зокрема, планування, організацію, мотивацію, контроль, координацію, фасилітаторська функція менеджера постає як відповідь на управлінські виклики сьогодення.

3. Розроблено основні характеристики й особливості застосування фасилітаційного підходу до професійної підготовки майбутніх менеджерів, який полягає у стимулюванні та спрямуванні процесу розумової діяльності студентів на: вирішення контекстних

завдань проблемного характеру за допомогою узгодженої командної діяльності; навчання приймати рішення в змодельованій контекстній ситуації, що вимагає підтримки людини або групи людей; формування фасилітаційного потенціалу майбутнього менеджера шляхом узгодженого поєднання форм і методів активного навчання з методами та техніками фасилітації.

Фасилітаційний підхід визначається такими положеннями: виникнення нової інтегративної здатності майбутніх менеджерів до реалізації фасилітаторської функції в результаті поєднання раніше не пов'язаних між собою якостей на основі послідовного застосування викладачами методів фасилітації; неухильне дотримання принципу єдності загального та професійного розвитку особистості; формування й розвиток професійних компетентностей студентів на основі введення метадисциплінарних тем; доцільне застосування та поєднання методів фасилітації у процесі вивчення фахових дисциплін на основі механізму інтеграції.

4. Розроблена структурно-функціональна модель підготовки майбутніх менеджерів організацій до реалізації функцій фасилітатора у професійній діяльності відображає взаємозв'язок підструктурних блоків: методологічного, цільового, технологічного та контрольного-діагностичного, – а функціонування моделі передбачає формування компонентів інтегративної професійної компетентності майбутнього менеджера (мотиваційного, діяльнісного, когнітивного та емоційно-інтелектуального), пов'язаних з реалізацією фасилітаторської функції, і забезпечує розвиток у майбутніх менеджерів професійної позиції, спрямованості та готовності до професійної діяльності. Ядром структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх менеджерів організацій до виконання функцій фасилітатора у процесі професійної діяльності постали організаційно-педагогічні умови: формування позитивної мотивації та пізнавального інтересу майбутніх менеджерів до реалізації фасилітаторської функції у професійній діяльності; створення особливого освітнього середовища, насиченого використанням специфічних методів фасилітатора, інтенсивною тренінговою груповою роботою майбутніх менеджерів, навчанням у контексті майбутньої професії; забезпечення високої особистісно-професійної готовності викладачів фахових дисциплін до активної взаємодії зі студентами в ролі експерта, «тренера», консультанта, фасилітатора.

5. Педагогічний експеримент, організований у Класичному приватному університеті в 2016–2020 рр. з використанням авторської структурно-функціональної моделі, підтвердив ефективність введення до програми підготовки студентів спеціальності 073 Менеджмент метадисциплінарних тем («Фасилітаторська функція менеджера», «Методи фасилітації в менеджменті», «Фасилітаційні основи спілкування і керівництва групою», «Фасилітаторські технології в бізнесі»); квазіпрофесійного моделювання управлінських ситуацій з поєднанням форм і методів активного навчання та методів і технік фасилітації; системи заходів зі створення особливого освітнього середовища, насиченого використанням специфічних методів фасилітатора, інтенсивною тренінговою груповою роботою майбутніх менеджерів, навчанням у контексті майбутньої професії. Створено цілісне освітнє середовище, що забезпечило формування фасилітаційних якостей майбутніх менеджерів і підготовку їх до майбутньої практичної діяльності.

6. Емпіричні результати педагогічного експерименту та їх обробка методами математичної статистики із застосуванням критерію χ^2 показали, що як за мотиваційним, когнітивним, діяльним та інтелектуально-емоційним компонентами готовності майбутніх менеджерів до реалізації фасилітаторської функції, так і за інтегральним показником результати експериментальної групи суттєво перевищують показники контрольної групи, що підтвердило ефективність організаційно-педагогічних умов підготовки майбутніх менеджерів організацій до реалізації функцій фасилітатора у професійній діяльності.

Таким чином, успішне вирішення завдань дослідження зумовило досягнення його мети, що полягала в науковому обґрунтуванні організаційно-педагогічних умов підготовки майбутніх менеджерів організацій до реалізації функцій фасилітатора у професійній діяльності на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми й засвідчує необхідність її подальшої розробки за такими найбільш перспективними напрямками: обґрунтування організаційно-педагогічних умов підготовки майбутніх менеджерів організацій до реалізації функцій фасилітатора у професійній діяльності на другому рівні вищої освіти, розвиток адаптивних здатностей майбутніх менеджерів у процесі фасилітаційного навчання.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікації, що висвітлюють основні наукові результати дисертації

Статті в наукових фахових виданнях

1. Луценко Є. В. Проблема підготовки майбутніх менеджерів до реалізації фасилітаторської функції у професійній діяльності. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. пр. / редкол.: А. В. Сущенко (голов. ред.) та ін. Запоріжжя, 2019. Т. 2. Вип. 67. С. 71–75.

2. Луценко Є. В. Структурно-функціональна модель підготовки майбутніх менеджерів до виконання фасилітаторської функції у професійній діяльності. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. пр. / редкол.: А. В. Сущенко (голов. ред.) та ін. Запоріжжя, 2020. Т. 2. Вип. 68. С. 58–62.

3. Луценко Є. В. Психолого-педагогічні засади підготовки майбутніх менеджерів до реалізації фасилітаторської функції. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. пр. / редкол.: А. В. Сущенко (голов. ред.) та ін. Запоріжжя, 2020. Т. 3. Вип. 69. С. 21–25.

4. Луценко Є. В. Спрямованість змісту фахових дисциплін на підготовку майбутніх менеджерів до реалізації фасилітаторської функції у професійній діяльності. *Актуальні питання гуманітарних наук* : міжвуз. зб. наук. пр. молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету ім. Івана Франка / за ред.: М. Пантюк, А. Душний, І. Зимомря. Дрогобич : Гельветика, 2019. Вип. 28. С. 248–252.

5. Луценко Є. В. Фасилітаційний підхід у професійній підготовці майбутніх менеджерів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній*

школах : зб. наук. пр. / редкол.: А. В. Сущенко (голов. ред.) та ін. Запоріжжя, 2020. Т. 2. Вип. 70. С. 227–231.

6. Луценко Є. В. Діагностика готовності майбутніх менеджерів до реалізації фасилітаторської функції у професійній діяльності. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. пр. / редкол.: А. В. Сущенко (голов. ред.) та ін. Запоріжжя, 2020. Т. 2. Вип. 71. С. 150–155.

Публікації, що додатково відображають наукові результати дисертації та засвідчують обов'язкову апробацію матеріалів дисертації

Матеріали конференцій

7. Луценко Є. В. Формування готовності майбутніх менеджерів до виконання фасилітаторської функції у професійній діяльності. *Психологія і педагогіка на сучасному етапі розвитку наук: актуальні питання теорії і практики* : зб. наук. пр. учасників Міжнар. наук.-практ. конф. (20–21 грудня 2019 р., м. Одеса). Одеса : ГО «Південна фундація педагогіки», 2019. С. 59–60.

8. Луценко Є. В. Сутність технологічного аспекту структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх менеджерів та його роль у формуванні готовності спеціалістів до виконання їх фасилітаторської функції у професійній діяльності. *Problems of implementation of science into practice : Abstracts of XIII International scientific and practical conference (Oslo, Norway (April, 20–21) 2020)*. Oslo, 2020. С. 276–278.

9. Луценко Є. В. Практика фасилітації в професії менеджера та її відображення в педагогічному процесі закладів вищої освіти. *Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку* : матер. Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. Переяслав, 2020. Вип. 60. С. 152–156.

10. Луценко Є. В. Підготовка майбутніх менеджерів до реалізації фасилітаторської функції з врахуванням психодинамічних особливостей їх підлеглих. *Актуальні проблеми реформування системи виховання та освіти в Україні* : зб. тез наук. пр. учасників Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 24–25 квітня). Львів : ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2020. Ч. 1. С. 48–51.

11. Луценко Є. В. Методичні аспекти підготовки сучасних менеджерів до виконання фасилітаторської функції у професійній діяльності. *Філософсько-світоглядні та культурологічні контексти неперервної освіти* : матер. II Міжнар. наук.-практ. конф. (29 квітня 2020 р., м. Дніпро) / КЗВО «ДАНУ» ДОР» ; наук. ред. О. Є. Висоцька. Дніпро : СПД «Охотнік», 2020. С. 84–86.

12. Луценко Є. В. Інтеграція загальних і фахових компетентностей у змісті підготовки майбутніх фахівців з менеджменту в контексті розвитку готовності до виконання їх фасилітаторської функції. *Педагогіка та психологія: виклики і сьогодення* : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 1–2 травня 2020 р.). Київ : ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології», 2020. Ч. 1. С. 56–59.

АНОТАЦІЯ

Луценко Є. В. Підготовка майбутніх менеджерів організацій до реалізації функцій фасилітатора у професійній діяльності. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Класичний приватний університет, Запоріжжя, 2020.

У дисертації викладено теоретико-методичне обґрунтування та авторське розв'язання наукової проблеми підготовки майбутніх менеджерів організацій до реалізації функцій фасилітатора у професійній діяльності. Подано визначення фасилітаторської функції менеджера як синтетичної, що містить як індивідуальне виконання функцій, так і поєднання цих функцій у командній роботі із застосуванням методів та технік фасилітації. Теоретично обґрунтовано й здійснено експериментальну апробацію структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх менеджерів організацій до реалізації функцій фасилітатора у професійній діяльності, ядром якої є комплекс відповідних організаційно-педагогічних умов. Модернізовано зміст професійної підготовки майбутніх менеджерів шляхом розробки метадисциплінарних тем як специфічного компонента змісту підготовки майбутніх менеджерів до реалізації фасилітаторської функції.

Ключові слова: менеджер, фасилітація, фасилітаторська функція менеджера, професійна підготовка, методи навчання, компетентність, викладач-фасилітатор, модель, організаційно-педагогічні умови.

АННОТАЦИЯ

Луценко Е. В. Подготовка будущих менеджеров организаций к реализации функций фасилитатора в профессиональной деятельности. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Классический приватный университет, Запорожье, 2020.

В диссертации изложено теоретико-методическое обоснование и авторское решение научной проблемы подготовки будущих менеджеров организаций к реализации функций фасилитатора в профессиональной деятельности. Дано определение фасилитаторской функции менеджера как синтетической, содержащей как индивидуальное выполнение функций, так и сочетание этих функций в командной работе с применением методов и техник фасилитации. Теоретически обоснована и осуществлена экспериментальная апробация структурно-функциональной модели подготовки будущих менеджеров организаций к реализации функций фасилитатора в профессиональной деятельности, ядром которой является комплекс соответствующих организационно-педагогических условий. Модернизировано содержание профессиональной подготовки будущих менеджеров путем разработки метадисциплинарных тем как специфического компонента содержания подготовки будущих менеджеров к реализации фасилитаторской функции.

Ключевые слова: менеджер, фасилитация, фасилитаторская функция менеджера, профессиональная подготовка, методы обучения, компетентность, преподаватель-фасилитатор, модель, организационно-педагогические условия.

SUMMARY

Lutsenko E. V. Preparation of future managers of organizations for realization of facilitator functions in professional activity. – Qualified scientific work on the rights of the manuscript.

The dissertation on competition of a scientific degree of the candidate of pedagogical sciences on a specialty 13.00.04 – the theory and a methodology of professional education. – Classical Private University, Zaporizhzhia, 2020.

The dissertation presents a theoretical, methodological justification and the author's solution to the scientific problem of preparing future managers of organizations to implement the functions of a facilitator in professional activities.

Analysis of the theory and practice of future managers training, educational programs for their training at leading universities showed that there is a discrepancy between the normative, theoretical and methodological justification of this process and constrained implementation of institutional and structural aspects due to a number of contradictions, including: contradictions between the qualitatively specific creative nature of management, in which an important modern «option» is the ability to facilitate and traditional knowledge-reproductive methods of professional training, which cultivate subject-object relations between participants in the pedagogical process; the need to introduce into the content of professional training of future managers samples of professional activity, modeling of managerial situations in which facilitation appears as a key act of mobilization of collective efforts of the organization and real practice of this training in higher education institutions built on subject-functional principle; contradictions between facilitation potential of managerial functions and the lack of a scientifically sound system of training future managers to implement the facilitation function in professional activities.

The phenomenon of readiness of future managers of organizations to implement the functions of the facilitator is presented as one of the important results of professional education, which reproduces a sufficient and high level of ability of graduates of specialty 073 Management to ensure qualitative influence on consciousness and behavior of production entities, characterized by permanent motivational, coordinating and mobilizing support for both individuals and groups.

The organizational and pedagogical conditions of preparation of future managers of organizations for realization of facilitator functions in professional activity are stated as following: formation of positive motivation and cognitive interest of future managers to realize facilitator function in professional activity; creation of a special educational environment, saturated with the use of specific methods of the facilitator, intensive training group work of future managers, training in the context of the future profession; ensuring high personal and professional readiness of teachers of professional disciplines to actively interact with students as an expert, «coach», consultant, facilitator;

The dissertation presents a structural-functional model of future managers of organizations training to implement the functions of a facilitator in professional activities, which reflects the relationship of sub structural blocks, such as: methodological, target, technological and control-diagnostic as well as the model which ensures the formation of components of integrative

professional competence of future managers (motivational, cognitive, activity, emotional and intellectual) associated with the implementation of the facilitator function and enables the development of future managers' professional position, focus and readiness for professional activity.

The research presents the main characteristics and features of the facilitation approach to the training of future managers, which consists in stimulating the process of mental activity of students in a team or individually to solve contextual tasks of a problematic nature; directing training to the formation of supportive and motivational potential of the manager and the ability to make decisions in a simulated contextual situation through a combination of forms and methods of active learning with methods and techniques of facilitation.

The following techniques are introduced in the practice of training future managers of organizations: updated educational and methodological complexes of disciplines, in particular the content of meta-disciplinary topics («Facilitation function of the manager», «Methods of facilitation in management», «Facilitation bases of communication and group leadership», «Facilitation technologies in business»); practical recommendations for the use of interactive and contextual technologies in teaching disciplines «Management and Administration: Theory of Organizations, Management», «Psychology of Management», «Self-Management and Administrative Management», «Personnel Management», «Organization of Enterprises», «Organizational Behavior», «Innovation Management»; organizational and methodological settings for: quasi-professional modeling of management situations with a combination of forms and methods of active learning and methods and techniques of facilitation; system of measures to create a special educational environment, saturated with the use of specific methods of the facilitator, intensive training group work of future managers, training in the context of the future profession.

Pedagogical experiment, using the author's structural-functional model, confirmed the effectiveness of the introduction to the training program of students specialty 073 Management: quasi-professional modeling of management situations with a combination of forms and methods of active learning and methods and techniques of facilitation; systems of measures to create a special educational environment, rich in the use of specific methods of the facilitator, intensive training group work of future managers, training in the context of the future profession, etc.

Empirical results of pedagogical experiment and their processing by methods of mathematical statistics using criterion χ^2 showed that both the motivational, cognitive, activity and intellectual-emotional components of readiness of future managers to implement the facilitation function, and the integrated indicator of the experimental group significantly exceed the one in the control group, which confirmed the effectiveness of organizational and pedagogical conditions for training future managers of organizations to implement the functions of a facilitator in professional activities.

Key words: manager, facilitation, facilitator function of a manager, professional training, teaching methods, competence, teacher-facilitator, model, organizational and pedagogical conditions.

ЛУЦЕНКО ЄВГЕНІЯ ВОЛОДИМИРІВНА

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ОРГАНІЗАЦІЙ
ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ФУНКЦІЙ ФАСИЛІТАТОРА
У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Підписано до друку 19.11.2020.

Формат 60×84/16. Папір офсетний. Цифровий друк. Гарнітура Times.
Умовн.-друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9. Наклад 100 пр. Зам. № 45-2020/21А.

Видавець та виготовлювач
Класичний приватний університет
69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70Б

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК, № 3321 від 25.11.2008